

vysokej školy, záujmu študentov a obmedzení legislatívy), minimálne však kurz osobnostnej integrácie, teda sebavýchovy.

Z hľadiska praktickej realizovateľnosti takýchto náročných úloh, nazdáme sa, že ich možno uskutočniť iba v spolupráci všetkých odborníkov, ktorí sa na príprave učiteľov podieľajú. Je pritom možné, inšpirovať sa náznakmi a skúsenosťami G. Matthesa (5, 1990, s. 798–801) a toto štúdium ponúknuť študentom, ktorí oň majú úprimný záujem.

Literatúra

- [1] Gavora, P.: Učiteľova individuálna koncepcia vyučovania. *Pedagogická revue*, 42, 1990, č. 3.
- [2] Kolektív: *Pedagogika II*. PdF OU, Ostrava 1993.
- [3] Kurelová, M., Malach, J.: Pojetí výuky obecné didaktiky v inovovaném studiu učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů. *Acta Facultatis Paedagogicae Ostraviensis. Series B-26*. Ostrava 1991.
- [4] Mareš, J.: Učitelovo pojetí výuky. 1. a 2. díl. *Nezávislá revue pro výchovu a vzdělání*. 1, 1990–91, č. 2 a 3.
- [5] Matthes, G.: Was ist ein Beratungslehrer? *Pädagogik und Schulalltag*, 45, 1990, č. 10.
- [6] Struck, P.: *Schul- und Erziehungsnot in Deutschland. Ein Ratgeber für Eltern, Lehrer und Bildungspolitiker*. 1. vyd., Berlin 1992.
- [7] Spilková, V.: Transformace české školy a nová filozofie učitelství. In: *Sborník z 2. konference „O současných celosvětových otázkách alternativního školství“*. Olomouc 1992.
- [8] Zápočtové práce študentov FF UK v Bratislave. Školský rok 1994/95, 1995/96.

Výchova k hodnotám v slovenskej rodine

Mária Potočárová

Humanistická orientácia v pedagogike

Orientácia pedagogiky na humanistickú filozofiu je v súčasnosti nevyhnutná. Záchranou ľudí dnešnej civilizácie v množstve hroziacich problémov je ich vlastná zmena smerom k ľudskosti priblížením sa k svojej najvlastnejšej podstate.

Potrebu „poľudštenia“ pociťuje nielen človek sám a ľudia, s ktorými žije v úzkom spojení, ale najmä tí, ktorí ho vychovávajú.

K ľudskosti, k citu voči sebe i voči druhým musia byť ľudia privádzaní, usmernení, formovaní, „kultivovaní“, čiže vychovávaní. Výchova a vzdelá-

vane človeka je preto praktickým zážitkom stretnutia sa s dobrom, ktoré v ľuďoch oceňuje to, čím sú, a ktoré sa raduje z toho, čím budú.

Vychovávať a vzdelávať teda znamená viac ako nariaďovať, dodržiavať predpisy a osvedčené spôsoby, metódy a metodiky. Výchova je poslanie, posolstvo človeka človeku. Je to dar, ktorý má svoju hlbokú cenu a hodnotu.

„Ľudské mláďa“ je unikátne. Kým iné tvory sú stvárniteľné za relatívne krátku dobu na základe biologických zákonitostí, bez zámerného vplyvu, človek o svoju ľudskejšiu podobu cieľavedome zápasí po celý život a prekonáva pri tom nemálo prekážok.

Humanizácia výchovy a vzdelávania je napriek značnej pozornosti odborníkov i laickej verejnosti prijímaná aj kriticky. Námietky sa týkajú buď hodnotenie tradičnej školy, alebo nekritického preberania pedagogických koncepcií, ktoré k nám prenikli zo zahraničia.

Teoretické východiská humanizácie výchovy a vzdelávania vychádzajú z prác popredných predstaviteľov humanistickej psychológie, najmä A. H. Maslowa a C. R. Rogersa.

K pochopeniu rozvoja osobnosti podľa vývinových osobitostí prispeli aj práce E. Eriksona, A. Adlera a iných teoretikov.

Na celistvosť rozvoja osobnosti poukazujú aj teórie globálnej výchovy, vychádzajúce z koncepcie osobnostnej a sociálnej výchovy.

Zo slovenských a českých autorov sa teoretickým rozpracovaním humanizácie výchovy vzdelávaní v našich podmienkach zaoberali napr. J. Pýchová (1990), D. Jelínková (1991), Š. Švec (1991), M. Zelina (1993) a iní.

Pre výchovnú prax má význam a je veľmi preferovaná a uplatňovaná teória k prosociálnosti rozpracovaná ako *etická výchova* podľa R. Olivara (1992). Predmet s názvom Rodinná výchova sa na katedre pedagogiky Filozofickej fakulty v Bratislave vyučuje práve v rámci špecializácie etická výchova.

Je potrebné aspoň spomenúť množstvo úsilia, ktorým sa pokúšajú mnohí pedagógovia zmeniť tradičnú školu a skvalitniť výchovno-vzdelávaciu prácu v školskom systéme.

Humanizácia sa prakticky chápe ako požiadavka láskavejšieho prístupu k dieťaťu, k uznaniu jeho individuality, prispôsobenie a priblíženie sa k dieťaťu a napĺňanie jeho potrieb. Spoločným znakom rôznych prístupov je orientácia na rozvoj osobnosti dieťaťa.

S rozvojom osobnosti dieťaťa súvisí rozvíjanie jeho spôsobilosti hodnotenia, posúdenia dôležitosti a potreby konkrétnej hodnoty. Axiologizácia výchovy a vzdelávania je dôležitým prvkom humanizácie. Humanizovať teda znamená rozvíjať osobnosť tiež tým, že ju učíme hodnotiť a privádzame k pravým ľudským hodnotám.

C. Rogers, významná osobnosť humanistickej psychológie, vo svojich prácach upozorňuje na skutočnosť, že človek stratil kontakt s vlastným procesom hodnotenia. Najmä tým, že prestal dôverovať svojim zážitkom a pocitom, ostáva neistým a zraniteľným i vo svojich hodnotách.

Hodnotenie sa týmto stáva osobitným psychologickým a pedagogickým javom, ktorý je procesom aj výsledkom zároveň: cestou k hodnote i hodnotou samou.

V. S. Morgun nazýva hodnotenie psychickým odrazom hodnôt rozličného usporiadania a podľa L. P. Doblajeva je hodnota meraním predmetov a ich významov (podľa: M. Zelina, 1994, s. 116).

Obnovenie kontaktu so sebou, so svojimi pocitmi a zážitkami sú potrebné pre podporu vlastného hodnotenia zrelej osobnosti.

Hodnoty majú svoj procesuálny a rezultátny zmysel. Sú cieľom, usmerňovaním našich snažení, ale i cestou, prostriedkom, spôsobom, ktorým sa zmočujeme ideálu, cieľa. Preto hovoríme o „výchove hodnotami k hodnotám“.

Spoločným cieľom prác na poli humanizácie výchovy a vzdelávania je priviesť vychovavaných k hodnotám, ktoré skvalitnia, „poľudštia“ ich život. Diskutovanou však stále zostáva otázka, či jestvuje univerzalita hodnôt, čiže platnosť hodnôt, ktoré sú prijateľné pre všetkých.

Výchova je sama dôležitou životnou hodnotou, pretože: „Zmyslom a cieľom výchovy je naučiť človeka žiť jeho vlastný život“ (Kučerová, 1996, s. 115). Plnohodnotnú osobnosť, ako rezultát výchovy, charakterizuje autorka ako autentickú, tvorivú, slobodnú, zodpovednú, totálnu a celistvú.

Potreba humanizácie v rodinnej výchove

Doteraz v súvislostiach humanizácie výchovy a vzdelávania ako dominantná vystupovala prevažne školská sústava.

Pred nami stojí vážna otázka: Ako sa humanizačné trendy dotýkajú rodiny — prvej výchovnej inštitúcie, ktorá vstupuje do života dieťaťa v procese formovania jeho osobnosti?

Predpokladám, že rodičia nemajú priamy prístup k teoretickým východiskám, ktoré objasňujú podstatu výchovy a potrebu humanizácie v rodinnom prostredí. Nezúčastňujú sa špeciálne zameraných výcvikov. Rodina nemá možnosť a často ani záujem o hlbšie poznanie teoretických škôl, ktoré zdôvodňujú potrebu skvalitnenia výchovnej práce.

Humanizovať treba aj výchovu v rodine. Znamená to predovšetkým vytvoriť pre dieťa také výchovné prostredie, v ktorom „účinkujú“ duševne a duchovne bohatí a naplnení rodičia, kde je vytvorená priaznivá citová klíma

medzi členmi rodiny, komunikácia podporujúca sebauvedomenie a sebahodnotenie dieťaťa a ktorá mu dáva istotu. Nesúladosť vo vzťahoch v rodine trpí i výchova. Nedosahuje svoje ciele, je neúčinná a málo významná pre život. Nezávládnutá výchova sa stane opakujúcim sa nešťastím na deťoch, ktoré o túto hodnotu v živote boli ochudobnené.

Výchova k hodnotám v rodine má svoju vlastnú, autentickú podobu a modifikáciu. V rámci nej sa uplatňujú zákonitosti, ktoré sú platné vo všetkých výchovných situáciách. Rozdiel je iba v tom, že rodičia nie sú si „vedomi algoritmu“ svojho výchovného pôsobenia a k poznaniu sa dopracúvajú často skúsenosťami, ktoré by psychológ nazval „pokusom a omylom“.

Viaceré práce, napr. G. L. Kohlberga, H. Muszyňského, Piageta a iných, poukazujú na veľmi presné etapy vo vývine dieťaťa, v ktorých sa uplatňuje hodnotiace myslenie v priebehu socializácie dieťaťa. Kládne sa tu vážna požiadavka rešpektovať osobitosti týchto etáp vo výchove.

Kohlberg rozoznáva tri štádia rozvoja hodnotiaceho myslenia:

1. *anomia* — neschopnosť hodnotenia, napr. v prípade malého dieťaťa.
2. *heteronómia* — hodnotenie, ktoré je určované zvonka, ktoré dieťa preberá od autorít, od kultúry, spoločnosti — uplatňuje sa v štvrtom až deviatom roku života dieťaťa.
3. *autonómia* — samostatné hodnotenie na báze interiorizácie vonkajších podnetov a vlastných vnútorných hodnotení a súdov. Na tomto príklade by som chcela bez nároku na úplnosť ukázať, že zákonitosť vo výchove platí aj v rodinnej výchove, aj keď si ju rodičia neuvedomujú.

Dalo by sa povedať, že aj výchovu k hodnotám rodičia realizujú ani „nevedia kedy a ako“ a zdôrazniť treba i to, že s výchovou vôbec začínajú z pohľadu dieťaťa ako celkom prví.

Výchovné ciele rodinnej výchovy a hodnoty

Prvkom výchovného systému v rodine sú ciele výchovy. Výchovné ciele majú určujúci význam z hľadiska smeru výchovného pôsobenia, ktoré si rodičia volia pri výchove svojich detí. Ciele by mali odrážať vedome zvolené a reálne výchovné možnosti.

Stanovenie výchovných cieľov bezprostredne súvisí s preferenciou hodnôt. Táto skutočnosť je významná nielen v prípade školského výchovného systému, ale aj v rodinnej výchove. V cieľoch rodinnej výchovy detí sa spravidla premietajú hodnoty, ktoré rodičia uznávajú a o význame ktorých pre

ďalší život svojich detí sú presvedčení. Výchovne ciele tiež súvisia s vlastnou činnosťou rodičov a vychádzajú z ich životných skúseností. Výchova v rodine je vo veľkej miere teda výchovou k hodnotám.

Ako vieme, systém hodnôt v nás nie je vrozený. Na jeho tvorbe sa podieľa celý rad faktorov od vplyvu rodinnej výchovy, školy, príslušnosti k určitej spoločenskej vrstve až po náhodné stretnutia.

Podstatu toho, čo človeku rodina dáva „navyš“ (naviac) v porovnaní s inými faktormi vplyvu a čím si zároveň vysvetľujeme aj silný vplyv rodiny, tvorí hodnotová orientácia.

Rodičia svojou orientovanosťou, vzťahom a smerovaním k určitým životným ideálom, hodnotám priamo vstupujú do výchovy. Hodnotová orientácia rodiny determinuje najmä výchovné ciele rodinnej výchovy, ale aj jej obsah, stratégie, metódy, formy a spôsoby realizácie.

Aké hodnoty uznávajú súčasní rodičia?

Sú hodnoty, ktoré rodičia preferujú, humanistické?

Ktoré hodnoty považujú za typické hodnoty rodinného prostredia?

Poznajú rodičia hodnotovú orientáciu detí a mládeže?

K čomu chcú vychovať svoje deti? Aké si kladú výchovné ciele?

Aký má vplyv rodina na hodnotovú orientáciu detí?

Sú to otázky, na ktoré som sa pokúsila zistiť odpovede vo výskume s obsahovým zameraním „*Vplyv rodiny na hodnotovú orientáciu detí*“.

Zaujímali ma najmä súvislosti vo vzťahu medzi hodnotami a výchovou, rodinnou výchovou a hodnotami.

Výskumnú vzorku tvorili rodičia a deti staršieho školského a stredoškolského veku z 350 rodín Slovenska. Pri výbere vzorky som sa riadila zásadou proporcionálneho pokrytia jednotlivých oblastí Slovenska a tiež zastúpením miest bydliska respondentov každej veľkosti — dedina, menšie mesto, veľkomesto.

Zber údajov som realizovala dotazníkovou metódou. Zvláštnosťou pri tvorbe dotazníka bolo, že bol koncipovaný osobitne pre rodičov a osobitne pre deti.

Vďaka zvolenej metóde bola dosiahnutá veľmi dobrá návratnosť dotazníkov:

– počet rozoslaných dotazníkov na školy	— 350
– počet rodín respondentov	— 330
– návratnosť dotazníkov rodičov	— 280, tj. 84,8 %
– návratnosť dotazníkov detí	— 315, tj. 95,4 %

Z odpovedí rodičov som získala nielen izolovaný obraz o konkrétnej hodnotovej orientácii rodiny, ale aj o jej vplyve prostredníctvom výchovného

působenia na deti, ktorú vo veľkej miere „riadi“ hodnotová zameranosť rodičov.

Analýzou detských odpovedí som taktiež nezistila iba ich konkrétne názory a orientovanosť v životných hodnotách, ale odpovede detí mi odrážali, potvrdzovali, alebo aj nepotvrdzovali účinok a efektívnosť rodičovského výchovného pôsobenia.

Získaný výskumný materiál odhaľuje súvislosti hodnotovej orientácie rodiny a výchovy detí v rodine. Služi aj k tvorbe pedagogických záverov.

Charakteristika otázok dotazníka

Úvodný blok otázok tvorili otázky týkajúce sa demografických údajov respondentov. Respondenti v nich uvádzali svoj vek, vzdelanie, druh zamestnania, počet detí v rodine, veľkosť bydliska, rodinnú formu a vzťah k náboženskému vyznaniu.

Obsahovým zameraním *prvého bloku* otázok bola definícia pojmu hodnota, čo považujú rodičia za hodnotu, čoho je pre nich hodnota výrazom.

V ďalších otázkach z ponuky hodnôt rodičia zoraďovali hodnoty svojho hodnotového systému podľa stupňa dôležitosti, čiže tvorili hierarchiu (rebríček) hodnôt. V ďalšej otázke rodičia mali určiť hodnoty, ktoré sa získavajú v rodinnom prostredí.

Následujúce otázky mali doplňujúci charakter. Respondenti vyjadrovali svoj postoj k prijatiu ďalšieho dieťaťa do rodiny, postoj k uprednostneniu zamestnania pred rodinou.

V *druhom bloku* otázok som mapovala obraz rodiny z hľadiska časovej investície do jednotlivých činností v rodine, ďalej s kým alebo odkiaľ čerajú rady pri riešení svojich manželských problémov a problémov týkajúcich sa výchovy detí.

Najobsažnejší bol *tretí blok* otázok, v ktorých sa rodičia mali vyjadriť k zmene v uznávaní hodnôt v súčasnej spoločnosti a v ktorých mali porovnať rozdiely v uznávaní hodnôt dnešnej mládeže s hodnotami svojej generácie.

Posledným *štvrtým blokom* otázok bola sondáž o výchovných stratégiách, o odmenách a trestoch rodičov.

Vzhľadom na obmedzený rozsah môjho príspevku uvediem iba niektoré výsledky výskumu a zameriam sa na časť, v ktorej odpovedali rodičia.

Pojem hodnoty

V odpovedi na otázku, ktorú z uvedených definícií pojmu hodnota považujú respondenti za najvýstižnejšiu, takmer polovica z nich (49,6 %) výrazne preferovala odpoveď:

Hodnota je všetko, čo uspokojuje moje potreby v živote, napr. materiálne, pracovné a kultúrne-spoločenské... a iné (peniaze, pracovné uplatnenie, dobré medzilidské vzťahy...).

Pre 20,0 % respondentov je hodnotou všetko, čo prijali od svojich rodičov, učiteľov a vychovávateľov.

Takmer pätina (18,6 %) respondentov s hodnotou stotožňuje vzťah k rozličným veciam, javom, živočíchom, ideám, osobám.

Hoci hodnota patrí medzi výrazné motivačné činitele osobnosti človeka, hodnota vnímaná ako usmerňovateľ správania a cieľ snaženia je hodnotená nízko — uviedlo ju 7,5 % respondentov.

Zaujímavým výsledkom je aj fakt, že hodnota chápaná ako sociálna norma, ktorá je celospoločensky uznávaná, bola preferovaná najnižšie — iba v 1,4 % odpovedí.

Z uvedeného vyplýva záver, že rodičia preferujú stotožnenie hodnoty s kategóriami materiálneho charakteru, resp. obsahu a s uspokojovaním svojich potrieb. Neorientujú sa na normatívny ani motivačný charakter hodnoty. Dá sa predpokladať, že toto smerovanie budú pri výchove vstepovať aj svojim deťom. Prakticky to bude znamenať odklon od normatívnosti vo výchove so zachovaním hodnôt získaných od svojich predkov, učiteľov, vychovávateľov. Nasvedčuje to aj k tej skutočnosti, že hodnotová výchova v slovenskej rodine je ovplyvnená aj socio-kultúrnym makroprostredím.

Hierarchizácia hodnôt

V druhej otázke dotazníka bol rodič postavený pred úlohu určiť v súbore kategórií hodnôt tie, ktoré sú totožné s jeho životnými hodnotami, prípadne doplniť vlastné.

V nasledujúcich výsledkoch sú uvedené percentuálne výskyty odpovedí respondentov, ktorí považujú danú hodnotu za dôležitú, prípadne veľmi (životne) dôležitú.

1.	Rodina	96,1 %
2.	Život, zdravie	95,0 %
3.	Medzilidské vzťahy	91,1 %
4.	Zdravé životné prostredie	90,8 %
5.	Povolanie, práca, zamestnanosť	88,9 %
6.	Spravodlivosť	88,6 %
7.	Láska všeobecne	86,1 %
8.	Materiálne podmienky	84,7 %
9.	Sloboda	84,7 %
10.	Vzdelanie	82,5 %
11.	Šťastie	79,0 %
12.	Viera, náboženstvo	62,9 %

Už prvý pohľad na výsledky nám prezrádza, že respondenti sa silne zhodujú v tom, že každá z tohto súboru hodnôt je dôležitá, prípadne životne dôležitá. Možno povedať, že tieto hodnoty sú akceptované a prijímané vý-

raznou väčšinou rodičov. Predpoklad, že rodičia na Slovensku sa stotožňujú v preferencii vyššie uvedených hodnôt, sa ukázal ako správny.

Považujem to za potvrdenie hypotézy, že v *hodnotovom systéme súčasnej rodiny existuje určité zoskupenie hodnôt, pomerne stabilné jadro*, ktoré je rodičom na Slovensku vlastné.

Tento jav považujem tiež za potvrdenie tej tézy C. Rogersa, ktorá tvrdí, že súčasný človek sa vzdáva svojej identity najviac tým, že nerozumie svojim pocitom a nedôveruje vlastným zážitkom. Uvedené výsledky sú obrazom, ktorý je vytvorený svetom hodnôt súčasných rodičov.

Hodnoty rodinného prostredia

Hodnoty sú súčasťou výchovného systému v rodine. Predpokladala som, že významná podmnožina súboru hodnôt respondentov je ovplyvnená rodinným prostredím a vytváraná v rodine. Očakávala som potvrdenie tejto hypotézy vo výpovediach samotných rodičov, tj. že hodnoty z mnou predloženého súboru rodičia vnímajú ako typické rodinné hodnoty.

V nasledujúcich výsledkoch sú uvedené percentuálne výskyty odpovedí respondentov, ktorí považujú danú hodnotu za hodnotu, získavanú iba v rodine, resp. viac v rodine ako mimo rodiny.

1.	Citové zázemie	92,2 %
2.	Dobrá výchova a prístup k vzdelaniu	87,1 %
3.	Základy pre manželský život	85,4 %
4.	Vzťah ku kráse	80,3 %
5.	Vzťah k prírode	79,3 %
6.	Fyzické zdravie	78,2 %
7.	Úcta k starším	77,8 %
8.	Vzťah k tradíciám	77,5 %
9.	Vzťah k práci	76,8 %
10.	Základy pre medzifudské vzťahy	76,1 %
11.	Materiálne zabezpečenie	63,9 %

Ak by sme chceli charakterizovať, bližšie popísať, ktoré hodnoty tvoria spoločné jadro typických rodinných hodnôt, mohli by sme uviesť zoznam vyššie uvedených hodnôt. Výnimku azda tvorí iba hodnota materiálneho zabezpečenia, pri ktorej si dokonca 10 % respondentov jednoznačne myslí, že sa získava iba mimo rodiny. Materiálne zabezpečenie nie je teda typická rodinná hodnota. Predpokladám, že tento poznatok svedčí o tom, že si dnešní rodičia uvedomujú, že materiálne zabezpečenie rodiny nezávisí celkom iba do ich vlastného úsilia, ale aj od celkových spoločenských pomerov prostredia, v ktorom žijú.

Zmeny vo všeobecne uznávaných hodnotách

Štruktúra hodnotového systému nie je nemenná, ale sa dynamicky mení pod vplyvom rôznych príčin. Výrazným činiteľom ovplyvňujúcim vývoj hodnotového systému je zmena politického systému v spoločnosti, ktorá následne vyvoláva zmeny aj životných podmienok.

V jednej z otázok mali respondenti za úlohu vystihnúť zmeny vo všeobecne uznávaných hodnotách z predloženého súboru hodnôt.

Hodnoty možno podľa odpovedí respondentov rozdeliť do troch skupín:

1. skupina — hodnoty v súčasnosti uznávané *menej alebo výrazne menej* ako v minulosti:

	Hodnota	relatívna početnosť
1.	medzilidské vzťahy	69,7 %
2.	rodinné vzťahy	58,5 %
3.	čas potrebný pre výchovu	52,5 %
4.	manželstvo	51,5 %
5.	dieťa (deti)	51,4 %

2. skupina — hodnoty v súčasnosti uznávané *viac alebo výrazne viac* ako v minulosti:

	Hodnota	relatívna početnosť
1.	postavenie v práci, kariéra	82,1 %
2.	prijmy, peniaze	78,9 %
3.	byt, bývanie	72,9 %
4.	prírodné prostredie	71,8 %
5.	práca, mať prácu	71,7 %
6.	zdravie	63,9 %
7.	hodnota vzdelanosti	61,4 %
8.	hodnota presvedčenia, viery	58,9 %

3. skupina — *hodnoty neutrálne*, bez významných rozdielov v uznávaní v minulosti a dnes:

	Hodnota	uznávanie hodnoty viac	
		v minulosti	v súčasnosti
1.	hodnota lásky	43,9 %	45,4 %
2.	hodnota pravdy	48,6 %	42,9 %
3.	hodnota tolerancie	49,0 %	40,0 %

Je důležité všimnúť si hodnoty, ktoré sú uznávané v súčasnosti viac ako v minulosti, pretože budú určovatelmi hodnotovej výchovy v rodine. Ide o hodnoty druhej skupiny.

O potrebe humanizácie spoločenských vzťahov, výchovy a vzdelávania, o nenahraditeľnosti lásky a pravdy (pravdivosti a úprimnosti) dnes nikto nepochybuje. Dovoľávame sa spravodlivosti, tolerancie, ale naša sonda a výskumy skúmajúce zmysľanie ľudí ukazujú skôr opačný výsledok: tieto hodnoty ostávajú bez významných rozdielov v uznávaní. Chýba im možno konkrétnosť pri uplatňovaní, ostávajú v podobe vysokých neuskutočiteľných ideálov. Vzniknú, zrodia sa v nepodnecujúcom, neutrálnom prostredí, čím sú tieto hodnoty odsúdené k rozpadu, zmene, zániku. Táto všeobecná situácia je podobná v rodine. Koľko lásky, tolerancie, pravdivosti, pravdy by súčasné rodiny potrebovali k svojmu bezproblémovému životu... Ak sú tieto hodnoty iba nekonkrétnym idealizovaním, túžbou namiesto realizácie aj za cenu obety, ostávajú samy o sebe neúčinnými, neutrálnymi a neskôr zbytočnými.

Rodičia vo svojich odpovediach vlastne odhalili rozpor existujúci medzi deklarovanými a skutočne uznávanými hodnotami. Tým, že rodinu v hierarchii hodnôt postavili vysoko, deklarovali, kde ju chcú mať, ale hodnotenie, že je rodina a rodinný život v súčasnosti vnímaný a uznávaný menej, svedčí skôr o skutočnom reálnom postavení rodiny v hodnotovom systéme.

Ako som už uviedla, analogický rozpor by sme našli medzi viacerými hodnotami.

Hodnotová orientácia a výchovné ciele

Hodnotová orientácia ovplyvňuje aj výchovné ciele. Rodič považuje za potrebné charakterové vlastnosti pre svoje dieťa také, ktoré sú determinované jeho hodnotovým systémom.

Predložila som rodičom súbor charakterových vlastností, u ktorých som predpokladala vysoký stupeň ocenenia rodičmi z hľadiska potreby pre život.

V nasledujúcich výsledkoch sú uvedené percentuálne výskyty odpovedí respondentov, ktorí považujú danú vlastnosť za dôležitú, resp. veľmi dôležitú.

Zaujímavé je nízke postavenie pribojnosti a podnikavosti ako vlastností potrebných pre súčasný svet tvrdej reality, konkurencie a súťaživosti. Súvisí tento poznatok so známou skutočnosťou, že slovenská populácia i generácia súčasných rodičov trpí nízkym sebavedomím a sebahodnotením?

Domnievame sa, že dnešní rodičia si možno uvedomujú, že tieto do dnešnej doby veľmi vhodné a potrebné vlastnosti sú často sprevádzané aj nega-

tívnymi sprievodnými vlastnosťami, ku ktorým nechcú svoje deti vychovávať (egoizmus, individualizmus, bezohľadnosť atď.).

1.	Zodpovednosť	95,3 %
2.	Úprimnosť	94,7 %
3.	Svedomitosť	94,7 %
4.	Spravodlivosť	93,9 %
5.	Pravdovravnosť	93,3 %
6.	Pracovitosť	92,8 %
7.	Tolerantnosť	87,8 %
8.	Skromnosť	84,3 %
9.	Priebojnosť	81,8 %
10.	Ctižiadosť	79,3 %
11.	Obetavosť	77,8 %
12.	Nápaditosť	75,7 %
13.	Podnikavosť	72,8 %

Záver a zovšeobecnenia

Jedným z hlbokých zdrojov poznania rodiny je sledovanie jej hodnotovej orientácie.

Poznanie zdrojov existencie rodiny, smerovania, inšpirácií a podnetov pre skvalitnenie prežívania vzťahov medzi jej členmi, uľahčuje rodine úspešné zaradenie sa do spoločnosti a prispieva k zvládnutiu funkcií, ktorými disponuje.

Rodina v plnej miere patrí medzi výchovné inštitúcie s dôležitým a osobitným výchovným poslaním a s plnou zodpovednosťou rodičov za výchovu svojich detí.

Optimálne fungovanie výchovnej funkcie rodiny je dôsledkom rôznorodých podmienok života rodiny, utváranie ktorých je spoločensky determinované.

Rodinnej výchove je potrebné venovať väčšiu pozornosť v rámci systému pedagogických vied. Určiť jej pozíciu v tomto systéme, vytvoriť metodologický základ pre pedagogiku rodiny, vymedziť obsah, ciele a prostriedky na ich dosiahnutie.

Poznanie hodnotovej orientácie rodiny sa môže stať východiskom k teoretickému rozpracovaniu pedagogických aspektov rodinného života.

Zvlášť potrebné je dať spoznať rodičom úlohy a priebeh zákonitostí výchovných procesov v rodine.

Pedagogiku rodiny zahrnúť do prípravy učiteľov, ktorí rôznymi formami

a na rôznej úrovni pracujú s rodičmi. Dobrá spolupráca a vzťah rodiny a školy môže deficit rodičov vo výchove doplniť.

Nevyhnutná je tiež príprava mládeže pre rodinný život, so zvláštnym dôrazom na výchovné aspekty rodinného života.

Hodnotová výchova v rodine by sa mala stať podstatnou časťou pedagogiky rodiny.

Použitá literatúra

- [1] Brezinka, W.: Werterziehung. Frankfurt, Pädagogische Rundschau, 44, 1990, s. 371–394.
- [2] Kosová, B.: Zmysel života a ciele výchovy. In: Pedagogická revue, 45, 1993, č. 5–6, s. 241–251.
- [3] Kučerová, S.: Hodnoty a výchova. KPÚ, Praha 1969.
- [4] Kučerová, S.: Človek — hodnoty — výchova. ManaCon, Prešov 1996.
- [5] Olivar, R. R.: Etická výchova. Orbis Pictus Istropolitana, Bratislava 1992.
- [6] Potočárová, M.: Vplyv rodiny na hodnotovú orientáciu detí. Dizertačná práca. Bratislava 1996.
- [7] Raths, L. E., Harmin, M., Simin, S. B.: Werte und Ziele. Verlag J. Pfeifer, München 1976.
- [8] Rogers, C. R.: Ako byť sám sebou. Iris, Bratislava 1995.
- [9] Schaefferová, E.: Co je rodina? Návrat, Praha 1995.
- [10] Střelec, S., Marádová, E., Marhounová, J., Řehulka, E.: Kapitoly z rodinné výchovy. Fortuna, Praha 1992.
- [11] Švec, Š.: Humanizácia všeobecného vzdelávania. In: Pedagogická revue, 48, 1991, č. 5, s. 342–349.
- [12] Zelina, M.: Humanizácia školstva. Psychodiagnostika, Bratislava 1993.
- [13] Zelina, M.: Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa. Iris, Bratislava 1994.

Pedagogická praxe v pregraduálnej príprave učiteľů a její reflexe

Danuše Nezvalová

Důležitou součástí vzdělávání budoucích učitelů je pedagogická praxe. I když v mnoha zemích je hlavní komponentou učitelské přípravy a je patrně úsilí, směřující ke zvýšení kvality pedagogické praxe, je tato oblast nejméně rozvinutou oblastí profesionální přípravy budoucích učitelů a nezískala ani větší výzkumnou pozornost (Griffin, 1989).

Rozvoj v oblasti pedagogické praxe je orientován do několika okruhů (Zeichner, 1990):